

I.M. KORNILOVA,
к.е.н., доцент, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
Т.В. ЛЯШЕНКО,
студентка магістратури, спеціальність «Менеджмент організацій і адміністрування»,
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Методичний інструментарій оцінювання інтелектуального капіталу організації

У статті розглянуто сутність і структуру інтелектуального капіталу як економічного явища. Визначено основні підходи до оцінювання інтелектуального капіталу організації та розглянуто конкретні методи й показники оцінки. Виділено метод оцінювання інтелектуального капіталу, який є найбільш прийнятним до використання вітчизняними організаціями.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, людський капітал, структурний капітал, клієнтський капітал, аудит капіталу, методи оцінювання інтелектуального капіталу.

I.H. KORNILOVA,
к.э.н., доцент, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко,
Т.В. ЛЯШЕНКО,
студентка магистратуры, специальность «Менеджмент организаций и администрирование»,
Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко

Методический инструментальный оценивания интеллектуального капитала организации

В статье рассмотрены суть и структура интеллектуального капитала как экономического явления. Определены основные подходы к оценке интеллектуального капитала организации и рассмотрены конкретные методы, показатели оценки. Выделен метод оценки интеллектуального капитала, который является наиболее приемлемым для использования отечественными организациями.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, человеческий капитал, структурный капитал, клиентский капитал, аудит капитала, методы оценки интеллектуального капитала.

I.M. KORNILOVA,
PhD, associate professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv,
T.V. LIASHENKO,
master's degree, Management of organizations and administrating, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Methodological tools for evaluation of intellectual capital of organisation

The article considers the essence and structure of intellectual capital as an economic phenomenon. The main approaches to the evaluation of intellectual capital and the specific methods and indicators within each of them are identified. The method of evaluation of intellectual capital, which is the most appropriate to use by national organizations, is selected.

Keywords: intellectual capital, human capital, structural capital, customer capital, capital audit, methods for assessing intellectual capital.

Постановка проблеми. Перехід до постіндустріальної економіки супроводжується формуванням нової парадигми управління, яка виводить на передній план такий вид економічного ресурсу, як інтелектуальний капітал. Саме капітал знань, тобто інтелектуальний капітал, стає рушійною силою економічного розвитку.

Нині поруч із вирішенням завдань ефективного використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів важливе місце починає займати питання управління інтелектуальним капіталом, який є основою багатства та визначає конкурентоспроможність як окремих організацій, так і економічних систем у цілому. При цьому ефективне управління даним видом капіталу є неможливим без розуміння його сутності та стану, в якому він перебуває на певний момент функціонування тієї чи іншої організації. Зважаючи на це проблема виявлення сутності та визначення методичного інструментарію, який може бути використаний для оцінювання поточного стану інтелектуального капіталу, є досить актуальною на сьогодні.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання сутності та оцінювання інтелектуального капіталу організацій набуває все більшої уваги серед науковців. Так, досліджен-

ню даної теми присвячені праці таких вчених, як Т. Стюарт, М. Мелоун, Д. Даффі, К.–Е. Свейбі, Л. Едвінсон, Е. Брукінг, І. Бриль, А. Євсєєв, В. Базилевич, С. Кравченко, Н. Ляшенко, І. Просвірина, О. Чуприна та інших. Зокрема, обґрунтовується необхідність здійснення оцінювання стану інтелектуального капіталу організацій і розглядаються основні методичні підходи до проведення такої оцінки [5]. Аналізується сутність стратегії управління інтелектуальним капіталом і розглядаються деякі вартісні показники його оцінювання [2]. Визначаються переваги та недоліки певних моделей оцінювання інтелектуального капіталу, які відносяться до структурного підходу, а також розглядаються показники, що можуть бути використані для виміру поточного стану інтелектуального капіталу організації конкретних сфер функціонування [6, 9].

У більшості наукових джерел увага дослідників приділяється головним чином загальному опису певних методів оцінювання інтелектуального капіталу організації. При цьому відсутнє системне бачення методичного інструментарію для оцінювання даного виду капіталу, що ускладнює можливість його практичного використання.

Метою статті є розгляд і систематизація основних методичних підходів до оцінювання інтелектуального капіталу організації та виявлення найбільш прийнятних методів, який може бути використаний для проведення оцінювання інтелектуального капіталу в діяльності вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу. В умовах становлення інтелектуальної економіки, що базується на інформації та знаннях, значно зросла увага науковців до поняття інтелектуального капіталу. Даний термін уперше було вжито у 1969 році американським дослідником Дж. Гелбрейтом, який порівнював інтелектуальний капітал до інтелектуальної діяльності. Подальшого ж розвитку він набув наприкінці ХХ ст. у працях багатьох вчених.

Підвищення наукового і практичного інтересу до інтелектуального капіталу стало відображенням нового бачення джерел розширеного відтворення в умовах посилення конкуренції на ринку, усвідомлення значення нематеріальних чинників як основи інноваційного та економічного розвитку.

На сьогодні не існує єдиного та однозначного розуміння категорії «інтелектуальний капітал», про що свідчить наявність великої кількості трактувань, наданих різними науковцями. Узагальнено можна виокремити три основні підходи до розкриття сутності інтелектуального капіталу [1, с. 63]:

- визначення інтелектуального капіталу через розгляд його структури (інтелектуальний капітал як сума нематеріальних активів організації; сукупність людського та машинного інтелектів тощо);

- визначення інтелектуального капіталу через аналіз його призначення, ролі, яку він відіграє у процесі суспільного відтворення (інтелектуальний капітал як формалізований і зафіксований інтелектуальний матеріал, призначений для виробництва більш цінного майна; знання, що використовуються для отримання конкурентних переваг тощо);

- визначення інтелектуального капіталу через усталене розуміння сутності категорії капіталу як певного вкладення, що уможливує отримання доходу (інтелектуальний капітал як знання, здатні приносити прибуток; інтелектуальні ресурси організації, спроможні створювати нову вартість тощо).

Складність самої категорії «інтелектуальний капітал», відсутність однозначного її трактування обумовлює, своєю чергою, наявність значної кількості підходів до визначення структури інтелектуального капіталу. Різні науковці виокремлюють ті чи інші складові даного виду капіталу, які часто співпадають за змістом, але відрізняються за своєю назвою. Найпоширенішим є підхід, запропонований Т. Стюартом [12, с. 66] і розвинутий низкою вітчизняних науковців, які вважають доцільним поділ інтелектуального капіталу на три основні складові – людський, організаційний (структурний) та клієнтський (споживчий) капітал з відповідним внутрішнім багатоелементним наповненням.

Урахування різних аспектів розуміння інтелектуального капіталу дозволяє його розглядати як сукупність нематеріальних активів організації, які становлять саму основу інтелектуальної діяльності (знання та вміння працівників), є її результатом (об'єкти інтелектуальної власності, налагоджені стосунки з клієнтами тощо) або ж створюють необхідні передумови для її здійснення (бази даних, інформаційно-комунікаційні мережі тощо), які є головним джерелом як поточної

операційної, так й інноваційної діяльності будь-якої організації та забезпечують зростання її вартості й конкурентоспроможності на ринку. Таке розуміння інтелектуального капіталу комплексно відображає його структурне наповнення та цільове призначення.

На сьогодні сам по собі факт володіння інтелектуальним капіталом уже не забезпечує довгострокового успіху суб'єктам господарювання. Натомість перспективний розвиток може бути забезпечений тільки тим організаціям, які здійснюватимуть послідовне управління та розширене відтворення інтелектуального капіталу. Одним із ключових питань у цих процесах є оцінювання поточного стану та вартості інтелектуального капіталу [6, с. 55]. При цьому процедура оцінювання є складовою частиною загального аудиту інтелектуального капіталу, що передбачає розгляд нематеріальних активів організації, їх документальне оформлення, фіксацію стану на поточний момент і, якщо це можливо, визначення їх вартості.

Слід враховувати, що частка інтелектуальних активів, включених в інтелектуальний капітал, може вимірюватися та включатися в бухгалтерський облік (першою чергою це різні форми інтелектуальної власності) [11]. Водночас основна частина інтелектуального капіталу не має прямої грошової оцінки, що ускладнює процес визначення його комерційного потенціалу та напрямів ефективного використання. Зрозуміло, це викликає дискусію серед науковців, які пропонують запровадити нові фінансові та управлінські концепції, змінити традиційні бухгалтерські терміни тощо. Необхідність розв'язання проблеми методичного забезпечення оцінювання інтелектуального капіталу організацій посилюється причинами актуалізації його практичного застосування, а саме [4]:

- усунення внутрішніх джерел неефективного використання інтелектуального капіталу;

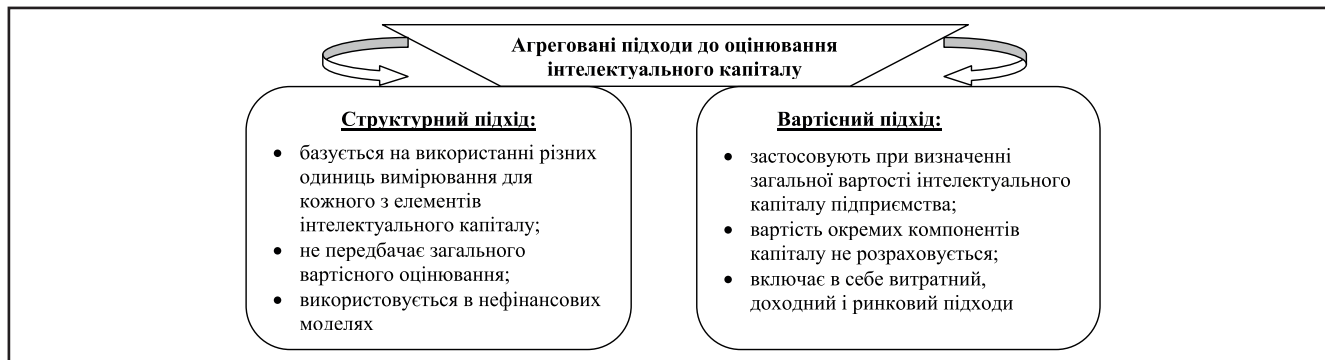
- зняття неточностей оцінок ринкової вартості компаній;

- отримання вихідної інформації для розробки стратегії розвитку інтелектуального капіталу.

Інтелектуальний капітал має досить неоднорідну структуру, що ускладнює його оцінювання. Так, вартість одних складових (патентів, ліцензій, товарних знаків) можливо визначити відносно легко, однак оцінити інші (організаційну культуру та структуру, здібності працівників, зв'язки з клієнтами) є набагато складніше. Загалом, залежно від того, як оцінюється інтелектуальний капітал організації та його складові, виділяють такі два агреговані підходи (див. рис.).

Якщо головною метою оцінювання інтелектуального капіталу організації є визначення її максимально точної вартості, єдино можливим стає використання вартісного підходу, який забезпечує отримання конкретного значення загальної вартості інтелектуального капіталу організації. При цьому в межах вартісного застосовують витратний, доходний або ринковий (порівняльний) підхід.

Витратний підхід передбачає, що вартість інтелектуального капіталу дорівнює чи сумі витрат, що були здійснені раніше задля його формування або придбання, чи сумі витрат, необхідних для отримання аналогічного капіталу на даний момент часу. Цей метод є досить обмеженим у використанні, тому що результати витрат в інтелектуальній сфері є досить непередбачуваними та не мають прямого зв'язку з обсягами капіталовкладень [13, с. 28].

Агреговані підходи до оцінювання інтелектуального капіталу*

* Складено авторами на основі [8; 13, с. 26].

Згідно з доходним підходом вартість інтелектуального капіталу організації дорівнює дискontованому потоку доходів, які очікують отримати протягом усього періоду використання цього капіталу. Доходний підхід включає в себе низку методів оцінювання інтелектуального капіталу, серед яких основними вважаються методи: доданої економічної вартості (EVA,),

розрахункової вартості нематеріальних активів (CIV), доходу на капітал знань (КСЕ), інтелектуального коефіцієнту доданої вартості (VAIC) (наведені в табл. 1).

При використанні доходних методів оцінювання інтелектуального капіталу організації слід звернути увагу на недостатню точність загальної оцінки, пов'язану з впливом на по-

Таблиця 1. Основні доходні методи оцінювання інтелектуального капіталу*

Метод	Основний показник	Сутність методу
Метод доданої економічної вартості (EVA)	$EVA = NOPAT - i \times NA,$ де <i>NOPAT</i> (Net Operating Profits After Taxes) – чистий операційний прибуток після виплати податків до виплати відсотків; <i>i</i> – вартість капіталу; <i>NA</i> – вартість чистих активів, обчислена за даними балансу	Вважається, що вартість інтелектуального капіталу створюється його здатністю генерувати більший прибуток, ніж буде необхідно віддати власникові капіталу даного суб'єкта господарювання
Метод розрахункової вартості нематеріальних активів (CIV)	$CIV = \sum_{t=1}^n \frac{(\bar{P}_t - \bar{R}_t \times BV_t) \times (1 - T)}{(1 + i)^t}$ де \bar{P}_t – середній прибуток суб'єкта господарювання за 3 попередні роки; \bar{R}_t – середня рентабельність галузі за 3 попередні роки; BV_t – середня балансова вартість суб'єкта господарювання за той же період; <i>t</i> – номер року, за який здійснюються розрахунки; <i>n</i> – кількість років планового горизонту, на якому обчислюється вартість інтелектуального капіталу; <i>T</i> – ставка податків із прибутку; <i>i</i> – ставка дисконтування	Вважається, що вартість інтелектуального капіталу створюється його здатністю генерувати додаткову, порівняно з середньогалузевим рівнем, рентабельність суб'єкта господарювання
Метод доходу на капітал знань (КСЕ)	$КСЕ = \sum_{t=1}^n \frac{(\bar{P}_t - \bar{R}_t \times BV_t) \times (1 - T)}{(1 + i)^t},$ де \bar{P}_t – середній прибуток суб'єкта господарювання за 3 попередні роки та 3 наступні (за прогнозом); \bar{R}_t – середня рентабельність галузі за той же період; BV_t – середня балансова вартість суб'єкта господарювання за той же період	Вважається, що вартість інтелектуального капіталу створюється його здатністю генерувати додаткову, порівняно з середньогалузевим рівнем, рентабельність суб'єкта господарювання, яка збережеться, щонайменше, ще впродовж трьох років
Метод інтелектуального коефіцієнту доданої вартості (VAIC)	$VAIC = CEE_t + HCE_t + SCE_t,$ де $CEE = \frac{VA}{CE}$, де <i>VA</i> – різниця виторгу від реалізації та повної вартості сировини, напівфабрикатів й інших матеріалів, куплених для виробництва продукції (загальна додана вартість); <i>CE</i> – балансова вартість активів; $HCE = \frac{VA}{HC}$, де <i>HC</i> – загальні витрати на оплату праці; $SCE = \frac{SC}{VA}$, де <i>SC</i> – структурний капітал підприємства, що знаходиться за формулою: $SC = VA - HC.$	VAIC оцінює не саму величину інтелектуального капіталу, а ефективність його використання: чим вище показник VAIC, тим ефективніше організація використовує власні ресурси. Позитивним вважається результат, коли показник ефективності використання інтелектуального капіталу на підприємстві більше одиниці (VAIC > 1)

* Складено авторами на основі [6, с. 57; 2, с. 11].

тенційні дисконтовані доходи значної кількості факторів, а не лише інтелектуальних активів організації.

Ринковий (порівняльний) підхід полягає в порівнюванні вартості інтелектуального активу організації до вартості аналогічних активів, що продаються на ринку [12, с. 136]. Застосування даного підходу до оцінки дозволяє одержати точні результати, однак для тих складових інтелектуального капіталу, за якими існують аналоги (переважно, це стосується об'єктів інтелектуальної власності).

У межах вартісного підходу також виділяється класифікація методів оцінювання інтелектуального капіталу, запропонована К.–Е. Свейбі [14]:

- методи прямого вимірювання (Direct Intellectual Capital methods): базуються на ідентифікації та грошовій оцінці окремих активів або окремих компонентів інтелектуального капіталу, після чого виводиться інтегральна оцінка;

- методи ринкової капіталізації (Market Capitalization methods): обчислюється різниця між ринковою капіталізацією (вартістю) організації та балансовою вартістю її активів. Отримана величина розглядається як вартість інтелектуального капіталу або нематеріальних активів організації;

- методи рентабельності активів (Return on Assets methods): базуються на обчисленні різниці між відношенням неоподаткованого доходу суб'єкта господарювання за певний період до вартості його матеріальних активів (показник ROA) та аналогічним показником у середньому по галузі. Добуток отриманої різниці та вартості матеріальних активів оцінюваного суб'єкта господарської діяльності є середнім доходом від інтелектуального капіталу. Після цього шляхом дисконтування одержуваного грошового потоку визначають вартість інтелектуального капіталу.

Одним із загальновизнаних методів оцінювання інтелектуального капіталу є q -індекс Тобіна, який також можна віднести до вартісного підходу [5]. Він розраховується шляхом ділення ринкової вартості організації (добуток ціни акції на їх кількість) на суму, яку необхідно витратити для заміщення фізичних активів (у деяких випадках на балансову вартість організації). Тобто q -індекс Тобіна обчислюється за формулою:

$$q = \frac{\text{Ринкова вартість організації}}{\text{Балансова вартість організації}}$$

Даний показник відображає всі складові вартості організації, які не показані в балансових звітах. Поруч із такими різноманітними факторами, як прогнозовані майбутні доходи, думки експертів, в ньому опосередковано враховані нематеріальні активи, що охоплюються терміном «інтелектуальний капітал». Значення q -індекса Тобіна більше одиниці означає, що ринкова вартість організації перевищує балансову вартість і, відповідно, в біржовій ціні відображені деякі незареєстровані, але вимірні активи організації. Значення q -індекс Тобіна менше за одиницю свідчить про можливу недооцінку організації біржею, оскільки біржова вартість організації менша за сумарну балансову вартість її активів [5, с. 338]. При цьому слід враховувати, що q -індекс Тобіна може відображати вплив багатьох інших параметрів, тому його варто розглядати як приблизну оцінку вартості інтелектуального капіталу.

У випадку, якщо головною метою оцінювання інтелектуального капіталу організації є визначення внутрішніх джерел неефективності, забезпечення адекватного формулювання

й досягнення стратегічних цілей, розвиток інтелектуального та, відповідно, інноваційного потенціалу організації, доцільним є використання структурного підходу, який передбачає застосування як вартісних, так і натуральних (кількісних), відносних та якісних показників, а також розгляд і оцінювання кожної окремої складової інтелектуального капіталу.

Проте слід враховувати, що нефінансові показники також недосконалі, вони мають суттєві недоліки, серед яких найважливішими є ускладнення порівняння та сумування окремих елементів інтелектуального капіталу, а також сумнівна достовірність результатів вимірювання [9, с. 156].

В економічних літературних джерелах можна знайти кілька десятків різноманітних методик оцінювання інтелектуального капіталу, що відносяться до структурного підходу. Серед них найпопулярнішими є такі три авторські методи: монітор нематеріальних активів К.–Е. Свейбі (Intangible Assets Monitor), Skandia Navigator Л. Едвінсона та метод збалансованої системи показників Каплана–Нортон (Balanced Scorecard).

Монітор нематеріальних активів К.–Е. Свейбі (Intangible Assets Monitor) передбачає поділ інтелектуального капіталу на три складові: компетенція співробітників, зовнішня та внутрішня структури. Кожна з цих трьох складових оцінюється з погляду зростання, інновацій, ефективності та стабільності, для чого будується матриця оцінювання.

Методика Skandia Navigator Л. Едвінсона передбачає оцінювання інтелектуального капіталу шляхом аналізу до 164 метрик (91 інтелектуально базовану та 73 традиційні метрики), які охоплюють п'ять компонентів: фінанси, клієнти, процеси, оновлення й розвиток, люди. Даний метод базується на побудові матриці для оцінювання інтелектуального капіталу та має вигляд комп'ютерної програми. Він дозволяє простежити, як людський капітал у взаємодії зі споживчим капіталом, внутрішніми процесами та здатностями до інновацій створює фінансову цінність організації [7].

Метод збалансованої системи показників Каплана – Нортон (Balanced Scorecard – BSC) забезпечує поєднання стратегічних та оперативних аспектів функціонування організації на основі аналізу таких чотирьох факторів, як стосунки із клієнтами, внутрішні бізнес-процеси, фінанси, розвиток і навчання [6, с. 56]. У даній моделі інтелектуальний капітал виступає інтегрованою в стратегію частиною активів організації.

Методика BSC призначена дати відповідь на чотири найважливіших для організації запитання:

- як організацію оцінюють клієнти (аспект клієнта);
- які бізнес-процеси можуть забезпечити організації важливі конкурентні переваги (внутрішньогосподарський аспект);
- яким чином можна досягти подальшого поліпшення становища організації (аспект розвитку і навчання);
- як оцінюють організацію акціонери (фінансовий аспект).

Так званий баланс у концепції BSC має багатоплановий характер, охоплюючи зв'язки між монетарними і немонетарними величинами вимірювання, стратегічним і оперативним рівнями управління, минулими та майбутніми результатами, а також внутрішніми й зовнішніми аспектами діяльності організації [10, с. 398].

Відносно універсальною в застосуванні по відношенню до організацій різних галузей є методика аудит-оцінювання інтелектуального капіталу, запропонована Е. Брукінг [3], яка є найбільш

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таблиця 2. Перелік методів проведення аудит-оцінювання різних складових інтелектуального капіталу*

Складові інтелектуального капіталу	Методи проведення аудит-оцінювання
Ринкові активи	Просте опитування споживачів; глибинне інтерв'ю у клієнтів; аналіз продажів; торгових витрат; контрактів; конкурентоспроможності; платежів; окупності інвестицій
Інтелектуальна власність як актив	Аналіз ринкового попиту, платежів, досягнутих згод, знань і вмінь, портфелю прав інтелектуальної власності, оцінка вартості об'єктів інтелектуальної власності
Людські активи	Інтерв'ювання, тестування й атестація, виявлення знань, самооцінка, оцінка керівництвом й колегами
Інфраструктурні активи	Огляд поточного стану, інтерв'ювання клієнтів, працівників, оцінка стандартів, аналіз окупності інвестицій, додаткової цінності, відповідності корпоративним цілям

* Складено авторами на основі [3, с. 151].

прийнятною для використання вітчизняними організаціями, так як є достатньо зрозумілою та не вимагає значних витрат. Дана методика передбачає проходження декількох етапів.

На першому етапі визначаються конкретні цілі проведення аудит-оцінювання інтелектуального капіталу, які мають бути пов'язані з бажаними перетвореннями в організації.

Другий етап передбачає визначення оптимального набору параметрів активів інтелектуального капіталу організації. Параметр становить собою одну із характеристик активу, яких для будь-якого активу є безліч. Наприклад, ринковий актив «база даних по клієнтам» має такі параметри, як чисельність, повторні покупки, портрет покупця, прихильність до торгової марки тощо. Важливо в процесі аудит-оцінювання сконцентруватися лише на тих параметрах активу, які відносяться до суті справи та встановлених цілей.

На третьому етапі відбувається присвоєння параметрам верхніх граничних значень, до яких необхідно прагнути. Вони являються оптимальними значеннями параметрів для конкретної організації.

Четвертий етап базується на виборі методів аудиту інтелектуального капіталу. Для різних складових капіталу та різних параметрів доцільно використовувати різні методи. Перелік можливих методів аудиту наведений в табл. 2.

На п'ятому етапі безпосередньо проводиться аудит активів з використанням одного чи декількох методів, зазначених вище. Наприклад, якщо керівництво організації цікавить грошовий вираз активу, може бути обраним як метод дисконтування надходжень готівки, так і аналіз ринкового попиту.

Шостий завершальний етап аудит-оцінювання полягає в документальному оформленні та наочному узагальненні одержаних результатів. При цьому велике значення відіграє інтерпретація результатів аудиту. Кінцевою метою є вартісне вираження кожного активу на основі індексації. Кожному параметру будь-якого активу може бути присвоєний індекс, який набуває значення від 1 до 5.

Для наочного узагальнення результатів аудит-оцінювання та формулювання висновків пропонується побудова «мішені», на яку наносяться середні значення індексів за кожним

Таблиця 3. Систематизація методів оцінювання інтелектуального капіталу*

Параметри	Вартісний підхід	Структурний підхід
Мета	Визначення максимально точної вартості організації в цілому	Визначення внутрішніх джерел неефективності організації, забезпечення адекватного формулювання стратегічних цілей, розвиток інтелектуального та інноваційного потенціалу організації
Методи	Загальна класифікація: витратний підхід; ринковий (порівняльний) підхід; доходний підхід: метод доданої економічної вартості (EVA), метод розрахункової вартості нематеріальних активів (CIV), метод доходу на капітал знань (KCE), метод інтелектуального коефіцієнту доданої вартості (VAIC). Класифікація К.-Е. Свейбі: методи прямого вимірювання; методи ринкової капіталізації; методи рентабельності активів. Показник q-індекс Тобіна та ін.	Монітор нематеріальних активів К.-Е. Свейбі (Intangible Assets Monitor). Skandia Navigator Л. Едвінсона. Метод збалансованої системи показників Каплана-Нортон (Balanced Scorecard). Методика аудит-оцінювання Е. Брукінг
Переваги	одержання агрегованої оцінки вартості інтелектуального капіталу організації; простота використання; низький рівень суб'єктивності (для розрахунків показників використовуються конкретні формули та фактичні значення)	можливість аналізу стану кожної окремої складової інтелектуального капіталу організації. можливість використання за умов обмеженої кількості наявної інформації
Недоліки	Відносність результатів оцінювання (одержана оцінка найчастіше включає в себе не лише вартість інтелектуального капіталу, але й вплив інших факторів)	значні витрати при застосуванні; складність використання; вузька спеціалізація застосування окремих методів (у певних галузях). порівняно вищий рівень суб'єктивності результатів оцінювання (через використання експертних оцінок)

активом. «Мішень» складається з п'яти кіл, пронумерованих від 1 до 5, при цьому п'ятірка знаходиться в центрі та позначає індекси з високими значеннями. Кожному номеру відповідає свій колір: 1 – червоний, 2 – помаранчевий, 3 – жовтий, 4 – зелений, 5 – синій. «Мішень» ділиться на чотири квадранти відповідно до кількості структурних елементів інтелектуального капіталу – ринкові активи, інтелектуальна власність, людські активи та інфраструктурні активи. При цьому середнє значення індексів для кожного активу наноситься у вигляді точки у відповідний квадрант. Слід відмітити, що найважливіші активи, які мають найбільше значення для досягнення поставлених цілей, позначаються точкою з більшим діаметром, аніж решта активів.

Виходячи з побудованої «мішені» для конкретної організації робляться висновки про поточний стан її інтелектуального капіталу. Ті організації, чиї активи позначені переважно червоними точками, знаходяться у небезпечній зоні, їх інтелектуальний капітал дуже слабкий, що ускладнює досягнення корпоративних цілей. Синя ж зона, навпаки, є найкращою для організації та свідчить про високий рівень розвитку їх інтелектуального капіталу. Такі організації, поставивши перед собою цілі, як правило, легко їх досягають і рухаються далі [3, с. 146].

Використання різних методів при оцінюванні інтелектуального капіталу організації залежить від багатьох чинників, насамперед цілей, переваг, недоліків їх застосування, що у системному вигляді представлено у табл. 3.

Проведене дослідження вказує на необхідність застосування комплексного підходу до застосування методичного інструментарію оцінювання для отримання найбільш точної інформації при прийнятті управлінських рішень щодо використання та розширеного відтворення інтелектуального капіталу організації.

Висновки

Оцінювання інтелектуального капіталу організації являє собою комплексний послідовний процес визначення системи показників, забезпечення достовірності процесів оцінювання, порівняння одержаних значень вимірних показників із бажаними (ідеальними) значеннями, а також розрахунок узагальненого інтегрального показника інтелектуального капіталу.

Методичний інструментарій оцінювання інтелектуального капіталу організації є досить різноманітним та включає в себе вартісний і структурний підходи. Вибір конкретних методик і показників насамперед залежить від того, з якою метою організація прагне оцінювати власний інтелектуальний капітал. На основі отриманих внаслідок оцінювання висновків мають розроблятися стратегії використання та розвитку інтелектуального капіталу.

Становлення та розвиток економіки знань у глобальних масштабах зумовлює зростання наукового інтересу до вивчення та розроблення методичного інструментарію оціню-

вання інтелектуального капіталу не лише на рівні окремої організації, але й на рівні національної економіки в цілому, що й може стати предметом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: підручник / В.Д. Базилевич. – [2-ге вид., стер.]. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
2. Бриль І.В. Стратегія управління інтелектуальним капіталом підприємств: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / І.В. Бриль. – Донецьк, 2012. – 24 с.
3. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии / Э. Брукинг: [Пер. с англ.] / Под ред. Л.Н. Ковачин. – Питер, 2001. – 288 с.
4. Голубкин В.Н. Интеллектуальный капитал в эпоху глобализации мировой экономики / В.Н. Голубкин, Л.П. Клеева, Л.В. Патока // «Бизнес-образование». – 2005. – №1. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.ou-link.ru/pub/business_obraz_1_18.html
5. Євсєєв А.Д. Методологічні аспекти оцінки вартості інтелектуального капіталу / А.Д. Євсєєв // «Економіка промисловості». – 2012. – №3-4. – С. 336-345.
6. Кравченко С.І. Оцінювання інтелектуального капіталу вищих навчальних закладів / С.І. Кравченко, О. В. Корнева // «Маркетинг і менеджмент інновацій». – 2011. – №3. – С. 55-61.
7. Крикун Н. Методичний інструментарій оцінки інтелектуального капіталу підприємства / Н. Крикун, О. Веретенникова // Журнал «Схід». – 2009. – №3 (94). – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=44081&print=Y
8. Лукичева Л.И. Подходы к оценке стоимости интеллектуального капитала организаций / Л.И. Лукичева, М.Р.Салихов // Менеджмент в России и за рубежом. – 2006. – №4. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dis.ru/library/detail.php?ID=26193>
9. Ляшенко Н.Є. Методичні підходи удосконалення аналізу моделей вимірювання інтелектуального капіталу підприємства / Н.Є. Ляшенко // Наук. праці Полтав. держ. аграр. акад. – 2012. – С. 151-160.
10. Міждисциплінарний словник з менеджменту / За ред. Д.М. Черваньова, О.І. Жилінської. – К.: Нічлава, 2011. – 624 с.
11. Просвирина И.И. Интеллектуальный капитал: новый взгляд на нематериальные активы / И.И. Просвирина // «Финансовый менеджмент». – 2004. – №4. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://uran.donetsk.ua/~masters/2011/fknt/klimko/library/tez1.htm>
12. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организации / Томас А. Стюарт: пер. с англ. В. Ноздриной. – М.: Поколение, 2007. – 368 с.
13. Чуприна О.О. Методологічні підходи до оцінювання інтелектуального капіталу / О.О. Чуприна, К.С. Чуприн // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2013. – №3. – С. 22-33.
14. Sveiby K.-E. Methods for Measuring Intangible Assets / K.-E. Sveiby [Electronic source]. – Access mode: <http://www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm/>